Dopo che Dante e Virgilio hanno esaudito il desiderio dell'anonimo di raccogliere le cime spezzate e radunarle ai piedi del proprio pruno, i due entrano nel girone dove sono i ribelli a Dio, all'arte e alla natura e incontrano Capaneo, che con la sua superbia sfidò Giove. Qui le anime sono punite sotto una pioggia di fuoco, le cui fiamme scendono come la neve che in assenza di vento viene giù a pantacce. Sono spiegate le origini dei tre fiumi, di cui il Lete, anticipando che è il fiume della purificazione.

Per memoria: la " ë " è atona, ha suono smorzato-

INFERNO canto XIV° in campobassano

Dopë che l'amorë p'u paesë mijë më pigliattë, rarënammë lë ramë sparzë e lë rëdivë a quillë, che già štéva zittë. Dopë jèmmë a u limëtë andò zë spartë u secondë gironë da u terzë, e addò zë vedë dë la giuštizia la dura arta. A dicë lë cósë nóvë,

dichë che arrëvammë a na chiana

che dentrë a éssa tuttë lë chiantë so' sécchë.

Tutt'attuornë 'ccusì cummë u trištë sciumë a essa;

qua cë fërmammë réndë réndë.

U spiazzë éva na sabbia secca e spessa,

nën éva diverza da chélla

che Catone avèa già passatë.

O vendetta dë Ddijë, quantë tu ha da

èssë tëmuta da chi lèggë

quillë che zë prësëntattë all'uocchië mijë!

D'anëmë nudë vëdivë tanta schiérë

che chiagnévënë tuttë disperatamèntë;

e sëmbrava chë fussënë punitë da divèrza léggë.

Supinë stévënë stisë 'nterra ciértë,

autë stévënë rannicchiatë,

e autë cammënavënë cuntinuamentë.

Chillë chë gëravënë attuornë évënë cchiù assa',

e chillë chë stévënë supinë évënë dë ménë;

ma cchiù alluccavënë p'u dulorë.

'Ngopp'a tuttë u sabbionë, cadènnë chianë,

chiuvévënë dë fuochë larghë faldë,

cumm'a la névë a la muntagna quannë nn' tira viéntë.

Cumm'Alessandrë* a chélle partë callë

dëll'India vëdèttë sciuccà 'ngopp'a la truppa sua

fiammë ardéntë 'nterra,

pëcché issë urdënàttë a lë suldatë suë

d'acciaccarle ke le piére in mode

ca zë štutassërë cchiù facilmentë;

'ccusì scìgnèva l'éternë fuochë

in modë ca la réna zë 'nfucassë, cumm'a ésca

d'u fucilë, a radduppià u dulorë.

Senza sosta ancora lë manë

dulurantë, mo qua mo là, muvévënë

purë dë sëntì nu pochë 'e frischë.

Ijë 'ncuminciaië: << Maestre, tu che vincë tuttë lë 'nciàmpë, trannë lë diavulë cucciutë (v.22)

(v.40)

chë cë sbarrannë l'entrata a lë portë, chi è quillë gruossë che parë frëcarzënë d'u fuochë e parë sta dëspëttusë e cuntrariatë, tantë ca sembra che d'u chiovërë 'nzë në cura?>> E quille štéssë chë z'éva addunàtë ca dë issë ijë addummannavë a u maestrë, alluccattë: << Cummë so' statë da vivë, 'ccusì so' da muortë. Se Giovë štancassë u fërrarë da u qualë pigliattë, arrajàtë, u fulmënë appuntitë, che all'utëmë më culpéttë; oppurë së issë stancassë l'autë senza soštë dèntr'a la putéca nera d'u Mongibellë*, chiamannë: - Buon Vulcano, aiutë, aiutë!-'ccusì cummë facèttë a la battaglia dë Flegra, e më 'nfricciassë kë tutta la forza sua, nn' putéss'avé vendetta chiéna>>. Allora la guida mija parlattë fortë, << O Capaneo*, fin'a quannë nn' vé ménë la superbia tua, tu sié punitë: nisciunë martirië, fórë dë la tua raja, sarija la péna p'u furorë tuë cchiù adéguatë>>. Po' zë vutattë a me kë cchiù calma, dicènnë: << Quillë è štatë unë dë lë sèttë rré che assediannë Tebe; e avèttë, e parë ancora ca tè, Ddijë nëmmichë, e mostra dë nn' tëné paura affattë; ma, cummë l'hajë dittë, lë dëspiéttë suë so' mëdaglië dégnë d'u piéttë suë. Mo viémmë appriéssë, e 'bbadë a nn' méttë piédë 'ngopp'a la sabbia àrza; ma semprë a u voschë puosëlë rasèntë>>. Štannë zìttë, arrëvammë làndò sgorga, forë du vòschë, nu sciumariéllë, tantë russcë che ancora më spaventa. Cummë da u Vullëcamë nàscënë lë rivulë che po' lë malëfemmënë zë spartënë, 'ccusì abbasscë p'u vòschë zë në jva quillë. U funnë suë e lë ddu' argënë évënë fattë dë prétë, perciò i' m'addunavë ca là stévë u passaggë. << Tra tuttë lë cósë che t'hai muštratë dopë che nu' éntrammë pë la porta a cuië éntrà a nisciunë è negatë, c'è stata cosa dall'uocchië tuë vištë, cummë è quištë sciùmë, che 'ngopp'a issë tuttë lë fiammë štuta>>. 'Štë parolë dicèttë la guida; ca i' prëgaië che më cëbàssë quillë che m'avèa fattë rësërijà. << Mmiéz'a u marë šta nu paesë guaštë>> dicèttë allora, << chë zë chiama Créta, sottë a u rré suë, fu nu munnë caštë.

(v.61)

(v.76)

(v.91)

Na muntagna šta, che già fu fëlicia d'acqua e arburë, ca zë chiamattë Ida; mo è abbandunata è cósa vecchia. Rèa u sciglièttë pë cunnëla fëdata d'u figlië suë, e p'u 'nnasconnë mèglië quannë chiagnèa së facèa n'allucchë. Dentr'a 'šta muntagna sta nu gigantë viécchië chë tè lë spallë gëratë a Damiétta* e guarda a Roma cumm'éntr'a nu spèrchië. La capa so' è d'orë finë, e dë argiéntë purë so' lë vraccë e u piéttë, po' è dë ràmë fin'addò spartë la còssa, e da là a sottë è tuttë fiérrë purë; trannë u piérë dèštrë ch'è dë terracotta e šta 'ngopp'a quissë 'ppujatë, e no 'ngopp'all'autë. Ogni partë, fór ché l'orë, è sëngata da na sgrètta che cola lagrëmë, e chèštë goccë buchënë la roccia. U scorrë lorë pë 'sta vallë scégnë e fannë Acherontë, u Stige e Flegetonte; e po' zë në scìgnënë pë sottë a 'šta štrétta vallë fin'addò cchiù nën scégnë, fannë Cocito, qual è nu štagnë, cummë vëdarraië e qua nën zë në parla>>. E ijë a issë: << Se 'štu rëgagnëlë (v.121)deriva 'ccusì da u munnë nuoštrë, pëcché ci apparë purë a quištu poštë?>> E issë a me: << Tu sai ca u poštë è tunnë e kë tuttë ca tu šié scignùtë assaië pur'a sinistra, jènnë a funnë, nën sié gëratë ancora tuttë u ciérchië: pëcché së vidë na cosa ca 'n sié vištë prima, nën t'ha 'mprëssiunà dë meraviglia>>. E ijë ancora: << Maestrë, andò zë tróva Flegetonta e Lete? Ca dë l'unë nën dicë niéntë e dëll'autë dicë ca zë fa da 'sta chióva?>> << Dë tutt'e ddu' lë dumannë tu më piacë>> rëspunnèttë, << ma u vullorë dë l'acqua rosscia aveva chiarì buon una dë lë ddu' chë šié fattë. Lete u vëdarrai, ma fórë dë 'sta fossa, làddò vannë l'anëmë a lavarzë, quannë la colpa scuntata sarà tóta>>. Po' dicèttë: << Mo è tiémpë dë spustarzë da u vòschë; vièmmë arrétë; l'argënë fannë la vija, ca nën so' cucèntë, e 'ngopp'a lórë ogni fuochë zë štuta>>.

Note: * 1) Alessandro Magno

- *2) Mongibello è l'Etna, sede dell'officina di Vulcano;
- * 3) Capaneo, uno dei sette che aiutarono Polinice ad assediare Tebe;
- *4) Damietta, città dell'Egitto.